

PROMATRANJE SOCIJALNIH PROBLEMA-DEPRESIJA KROZ TEKSTILNI I MODNI DIZAJN

Klanjčić, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:741360>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
Zavod za dizajn tekstila i odjeće

ZAVRŠNI RAD
PROMATRANJE SOCIJALNIH
PROBLEMA-DEPRESIJA KROZ
TEKSTILNI I MODNI DIZAJN

OBSERVING SOCIAL ISSUES-
DEPRESSION THROUGH TEXTILE
AND FASHION DESIGN

izv.prof.art. Koraljka Kovač Dugandžić

Sara Klanjčić, 9853

Zagreb, 09, 2018

Contents

1. Sažetak.....	2
2. Uvod.....	2
3. Razrada.....	4
3.1 Depresija.....	4
3.1.1 Depresija-definicija	4
3.1.2 Depresija-simptomi i dijagnoza	4
3.1.3 Samoubojstvo kao posljedica depresije	5
3.1.4 Depresija-stigmatizacija.....	5
3.2 Društveni problemi u modi.....	6
3.2.1 Održiva moda	7
3.2.2 Alexander Mcqueen	8
3.2.3 Hussein Chalayan	14
3.2.4 Rei Kawakubo i Yohji Yamamoto.....	22
3.2.5. Katie Jones i Carmen Machado	27
3.3 Coloured Darkness	31
3.3.1 Zašto depresija?.....	31
3.3.2 Kako je prikazana depresija?.....	32
3.2.3 Koji je cilj kolekcije?.....	34
4. Zaključak	47
5. Popis literature	47
6. Popis priloga	49

ČLANOVI KOMISIJE:

doc.dr.sc. Krešimir Purgar, predsjednik

izv.prof.art. Koraljka Kovač, mentorica, član

ak.slik.graf. Marin Sovar, član

dr.sc.izv.prof. Martinia Ira Glogar. zamjenik člana

1. Sažetak

U ovom radu ćemo promotriti utjecaj mode na društvene probleme, ali ne one negativne koji se često spominju kada se govori o modnoj industriji već potpuno obratno. Konkretnije, prikazat će se rad dizajnera koji modom pokušavaju educirati, pomoći i razriješiti društvene probleme. Moda često koncentrira na pogrešne, to jest trivijalne probleme. S obzirom na to će se kroz kolekciju, koja je proizašla obradom ove teme, prikazati društveni problem. To je stigmatiziranje ljudi koji pate od depresije zbog kojeg često ne traže adekvatnu pomoć.

Ključne riječi: depresija, moda, socijalni problemi, tekstilni dizajn, kolekcija

Keywords: depression, fashion, social problems, textile design, collection

2. Uvod

Literatura koju ću koristiti sam pronašla u Knjižnici Vladimira Nazora i na tražilici Google Scholar. Opisat ću primarnu literaturu koju sam koristila. Fizička literatura koju ću koristiti sastoji se od 3 knjige. Prva je "Kognitivno-bihevioralna terapija za psihijatrijske probleme" koju je sastavila grupa urednika, a sadržaj pripada raznim autorima. Kao što sam naslov govori, knjiga definira i opisuje terapije za razne psihijatrijske probleme, a onaj dio koji sam ja koristila je autorica Melanie J. V. Fennel koji govori o depresiji. Ona vrlo jasno definira depresiju, kroz pitanja pokazuje kako dijagnosticirati depresiju i u detalje opisuje postupak liječenja terapijom. Drugi naslov je "Depresija-bolest današnjice" koju je napisao dr.med. Raphael Lenne. On ukratko objašnjava podjelu depresije kako bi naglasio da će se uglavnom

baviti onim blažim oblikom i govori o depresiji kao produktu današnjeg stresnog i užurbanog života, na kraju knjige govori o samoubojstvu. Ono što je meni koristilo u mom radu je baš ta podjela depresije i poglavlje o samoubojstvu. Treća knjiga govori općenito o depresiji, liječenju i o samoubojstvu. Literatura koju sam pronašla na internetu se uglavnom sastoji od članaka, ali i nekih knjiga. Tri su medicinska članka, od kojih su 2 o stigmatizaciji, a 1 o samoj depresiji. Članak o depresiji je naslovljen "Unipolar depression in adults: Assessment and diagnosis" i napisao ga je Jeffrey M Lyness. On definira, dijeli, govori o simptomima i dijagnozi same depresije. To radi sustavno, detaljno i jasno zbog čega mi je članak bio vrlo koristan u razumijevanju tematike. Knjige tematike modnog dizajna su sve s interneta. Knjiga o McQueenu je naslovljena "Alexander McQueen: Genius of a Generation", autorice Kristin Knox. Biografski piše o McQueenu i opisuje njegov rad i kolekcije. Za poglavlje o McQueenu sam još koristila i članak Vrencoske koja prvo govori općenito o McQueenu i Chalayanu, a zatim detaljno proučava kolekcije koje su povezane s njihovim nacionalnim identitetom. Poglavlje o Kawakubo i Yamamoto sam napisala pomoću članka "The Japanese Revolution in Paris Fashion" koja govori o dizajnerima općenito i o njihovom zajedničkom usponu u modnom svijetu nakon što su imali revije u Parizu. Iz članka "Designing Sustainable Fashion: Possibility and Challenges" sam napisala dio o održivoj modi. Informacije o mladim dizajnericama, Katie Jones i Carmen Machado, sam pronašla na njihovim službenim web stranicama. Članak definira održivu modu i objašnjava kako se ona može provesti u detalje. Rad ću strukturirati tako da prvo istražim što je depresija, njene uzroke, načine liječenja, stigmatizaciju i svjedočanstva ljudi koji boluju od iste kako bih što više približila temu sebi i drugima. Zatim ću istražiti dizajnere koji na bilo koji način kroz svoj rad prikazuju društvene probleme i rade na edukaciji o istim. Opisat ću i analizirati njihov rad i probleme koje istražuju. Na kraju ću pisati o tome kako me depresija, to jest stigma oko depresije i inicijativa "Boli me" inspirirala da napravim kolekciju baš na tu temu. Pokazat ću i objasniti kako prikazujem depresiju i djelomično oslobođenje od nje. Ona je primarno prikazana kroz tekstilni dizajn, a odjevni predmeti su ti koji prenose poruku tekstilnog dizajna. Priložit ću fotografije tekstilnog dizajna, ilustracije kolekcije i izvedene odjevne predmete kako bih što bolje dočarala napisano.

3. Razrada

3.1 Depresija

...15-20% odraslih osoba pati od značajne količine depresivne simptomatologije. Najmanje 12% osoba doživljava depresiju koja u nekom razdoblju njihova života traži liječenje."

(Matešić, 2008:171)

3.1.1 Depresija-definicija

Depresija je definirana na razne načine i to stupnjevito po svojoj težini. Depresija se može shvatiti na svakodnevnoj razini, ono što skoro svaki čovjek nekada prolazi u životu i tada se klasificira kao stanje raspoloženja u kojem smo bezvoljni, anksiozni, obeshrabreni, tužni i tako dalje. To je sve ono što nam prvo pada na pamet kada netko kaže depresija.

Druga razina je depresivni sindrom koji se sastoji od raznih simptoma i često je jedan od njih i depresivno stanje raspoloženja koje se smatra kao lakši oblik depresije, ali nekada je zapravo simptom depresivnog sindroma. Najčešći depresivni sindromi su velika i mala depresija.

Treća, ujedno i najteži oblik depresije, je mentalni poremećaj kliničkog stanja. To uključuje bipolarni poremećaj, šizofreniju, veliku depresiju uzrokovanu zloupotrebom droga i veliki depresivni poremećaj (Krishnan, 2016:18).

Također se dijeli i definira kao bipolarna i unipolarna depresija, te endogena i reaktivna depresija. (Matešić, 2008:171) Reaktivna se još naziva i neurotska, ona je prouzrokovana nekim vanjskim uzrocima kao npr. psihička trauma, a endogena ili psihotičnu depresiju nema nekih vanjskih utjecaja, dolaze same od sebe, to jest iz bioloških razloga. (Lenne, 1984:5)

3.1.2 Depresija-simptomi i dijagnoza

Najčešći simptomi depresije su: nesаница, prekomjerno spavanje, konstantan umor, bezvoljnost, velike oscilacije u težini, iritabilnost, nedostatak nalaženja užitka u svakodnevnim aktivnostima, osjećaj bezvrijednosti, česte misli o smrti i samoubojstvu, pokušaj samoubojstva... (Krishnan, 2016:18)

Dijagnosticiranje depresije se provodi tako da pacijent ispuni upitnik i zatim se provodi ekstenzivan intervju u kojem se prvo procjenjuju teškoće, definiraju ciljevi koji su obično prevladavanje tih teškoća raznim metodama, tako je sljedeći korak prezentiranje tretmana i početak tog tretmana. (Matešić, 2008:179) Intervju uključuje pregled opće povijesti bolesti pacijenta, obiteljske povijesti bolesti, društveno stanje i povijest pojedinca, procjena mentalnog statusa i na kraju i fizički pregled.

3.1.3 Samoubojstvo kao posljedica depresije

"Samoubojica gotovo nikad nije odgovoran za svoje djelo, jer samoubojstvo je kraj jedne duge bolesti." (Lenne, 1984:178)

Do samoubojstva najčešće dolazi kada osoba smatra da nema izlaza iz problema koje ima ili kada procijeni da ne postoji ništa vrijedno življenja u njihovom životu. Ti osjećaji uglavnom dolaze od depresije, ali i drugih mentalnih bolesti (Lenne, 1984:178). Samoubojstvo je često rezultat depresije koje se nije liječila. Razlozi tome su često stigmatizacija zbog koje ljudi ne traže pomoć kada im je najpotrebnija, a velik problem je i neprepoznavanje simptoma depresije i samim time krivo uspostavljanje dijagnoze ili ne donošenje dijagnoze. To se događa zato što velik broj pacijenata ne traži pomoć psihologa/psihijatra nego odlaze doktorima opće prakse za koje se pokazalo da propuste dijagnosticirati depresiju kod 50% depresivnih pacijenata koji ih posjete. (Lyness, 2017)

3.1.4 Depresija-stigmatizacija

"Nekoliko istraživača je otkrilo da se za opisivanje pacijenata koji boluju od mentalne bolesti koriste pogrdni termini koji uključuju: dosadan, nesposoban, opasan, prljav, nepredvidiv, čudan i bezvrijedan." (Ben-Porath, 2002)

Stigmatizacija depresivnih osoba je nešto čega smo svi svjesni, ali do nedavno se istraživanja nisu bavila proučavanjem stigmatizacije specifično depresivnih osoba već samo mentalnih bolesti kao cjeline tako da informacije o stigmatizacije depresije nisu bile dostupne. Novija istraživanja kao istraživanje o stigmatizacije ljudi koji boluju od depresije i razlike u stupnju osuđivanja i percipiranja depresivnih pojedinaca koji traže pomoć i oni koji to ne čine, očekivano pokazuju veliku količinu stigme povezane s depresijom. Poblježe ću to opisati i razjasniti nakon što opišem postupak istraživanja.

U istraživanju su sudjelovali studenti od kojih 207 žena i 173 muškaraca. Napravljene su četiri priče o pojedincu i razlikovale su se tako da u jednoj osoba pati od depresije i ne traži pomoć, u drugoj osoba pati od depresije i posjećuje psihijatra, u trećoj osoba pati od bolova u leđima i ne traži pomoć, a u četvrtoj pati od bolova u leđima i traži pomoć. Svakom ispitaniku je dana jedna priča i upitnik o osobnosti kako bi dobili točnu sliku njihove procjene pojedinca u priči. Rezultati istraživanja su ispunili predviđen ishod. Naime, pojedinci koji pate od depresije su dobili negativnije rezultate osobnosti od onih koji pate od bolova u leđima. Za njih su rekli da su manje zanimljivi, dosadniji, slabiji kao osobe. Kada se radila usporedba između mišljenja o depresivnom pojedincu koji nije tražio pomoć i onaj koji jest, došlo se do zaključka da se na ljude koji traže pomoć gleda kao na slabije, ljenije, bezvrijednije itd. Kod

fizičkog problema (bolovi u leđima) nije bilo znatnih razlika u procjeni osobnosti (Ben-Porath, 2002). U drugom istraživanju su intervjuirali pacijente s depresijom 4-7 mjeseci nakon otpusta iz bolnice. Rezultati su pokazali da 45% pacijenata doživi konkretne slučajeve stigmatizacije i to uglavnom pri traženju posla zbog čega često dolazi do toga da pojedinci skrivaju svoju bolest i samim time se lošije osjećaju što nikako ne pomaže pri nošenju s bolesti. Također se pokazalo da ljudi zbog stigmatizacije izbjegavaju situacije u kojima postoji mogućnost da će se dogoditi pa se tako i izoliraju od svijeta i prilika koje ih okružuju. Većina se slaže s time da je edukacija potrebna u uklanjanju stigme, ali nisu spremni istupiti u javnost kako bi tome pridonijeli što samo govori o tome koliko stigmatizacija utječe na njih i njihov život. (Angermeyer, Matschinger, Schomenus, 2009) Vrlo čest i težak oblik stigmatizacije jest onaj obiteljski. Ispitivanjem bivših pacijenata psihijatrijskih bolnica došlo se do informacije da polovica obitelji pacijenta skriva njihovu hospitalizaciju i bolest. Većina koja ne skriva, to otkriva samo zato što nemaju izbora npr. osoba živi u obiteljskom domu. (Ben-Porath, 2002)

Ove informacije su razlog zašto je bitno razgovarati o depresiji i mentalnim bolestima općenito. Edukacija i približavanje teme ljudima koji nisu upoznati s njom i/ili nisu u dodiru s osobama koje pate od depresije je ključ u prestanku stigmatizacije bez koje bi više ljudi tražilo pomoć i time si poboljšali kvalitetu života.

3.2 Društveni problemi u modi

Slušajući medije i ljude oko sebe kada pričaju o modnoj industriji su to najčešće kritike koje su pretežito na račun problema koje ona stvara. Neke od njih su promoviranje anoreksije i izazivanje problema s idealnom slikom tijela kod mladih zbog popularnih modela i nerealnih standarda ljepote koje predstavljaju; pridonosenje sve većoj količini otpada, zagađenje okoliša, nehumani uvjeti radnika itd. Zato se sve više dizajnera okreće skretanju pozornosti na te, ali i mnoge druge probleme kroz svoj rad kako bi se oni razriješili ili kako bi se educirala javnost. S obzirom na to da ću i sama to pokušati učiniti kroz modni i tekstilni dizajn, odlučila sam prvo predstaviti poznate dizajnere i njihove radove koji su činili upravo to. Dizajneri o kojima ću pisati su: Alexander McQueen, Rei Kawakubo, Yohji Yamamoto i Hussein Chalayan. Prije nego što krenem na rad tih dizajnera ću predstaviti neke probleme s kojima se moda suočava i neka rješenja koja dolaze od ne tako poznatih dizajnera. Najčešće je to problem održive mode pa tako sav materijal koji nije povezan uz gore navedene dizajnere govori baš o tom problemu. Razlog tomu je jer je to najveći problem u modi, a i zato što obuhvaća širok spektar problema u modnoj industriji, to jest njihovih rješenja. To je vidljivo

iz same definicije održive mode koja kaže da održiva moda uključuje ekološku osjetljivost, socijalnu jednakost, ljudsko napredovanje pomoću proizvoda, provjerene veze i izvori s kojima surađujemo. (Koskennurmi-Sivonen, 2013:13)

3.2.1 Održiva moda

Održiva moda podrazumijeva djelovanje i proizvodnju tako da se poštuju resursi kojima se koristimo i ljudi koji sudjeluju u proizvodnji, od početka do kraja. Neki načini kako se uspješno baviti održivom modom su korištenje tkanina do maksimuma, to jest proizvodnja nekih predmeta od tog viška ili korištenje te tkanine u druge svrhe kako ne bi završila u otpadu i pridonijela velikoj količini tekstilnog otpada, korištenje tkanina od organski uzgojenih materijala, pažljivo kupovanje materijala što podrazumijeva provjeru uvjeta u kojem ljudi rade. To je vrlo težak posao te zato postoje tkanine i materijali s raznim certifikatima koji nas informiraju o održivosti materijala i istu osiguravaju (Koskennurmi-Sivonen, 2013:14).

Neki od dizajnera koji to rade na jako zanimljiv način su: Mert Osamo¹ koji je dizajnirao haljinu koja se može nositi na 12 načina što znači da će osoba imati potrebe za manje odjeće i tako se neće stvarati toliki tekstilni otpad, Bureo² brand koji reciklira nylon i od njega radi sunčane naočale i skateboard-ove, TRMTAB³ brand koristi ostatke iz tvornica koje rade s kožom za izradu torbi, Kallio⁴ koristi stare muške košulje i prerađuje ih u dječju odjeću, Sanja Žižić Modrić⁵ koristi leće i okvire starih naočala od kojih izrađuje nakit. To su samo neki od primjera kako dizajneri pokušavaju riješiti probleme koji muče društvo i modu i to na zanimljiv i zabavan način.

Iznad opisani primjeri su oni koji održivost fokusiraju na sam proizvod tvrtke, ali kao što je već spomenuto, za postojanje i funkcionalnost održive mode, potrebno ju je provesti u svim aspektima proizvodnje. Ovime ne pokušavam reći da te tvrtke ne čine upravo to već želim istaknuti koliko je generalno bitno cijelo modno poslovanje dovesti do stadija održivosti kako bi i klima u modnom poslovnom svijetu bila prihvatljiva i ne opasna za život ljudi kao što je sada, i klima u ekološkom smislu. Zadnjih godina postajemo svjesni što našoj planeti i radnicima u zemljama trećeg svijeta radi brza moda te se sve više cijeni takozvana spora moda u kojoj su predmeti rađeno kvalitetno i sigurno. Samim postojanjem i buktanjem brze mode došlo je do potrebe za održivom modom te se zato toliko i zalažem za nju i smatram da je jedan on najbitnijih i najočitijih načina za prenošenje poruke protiv brze mode i istovremeno se i rješava problem o kojem govorimo. Prenosimo i upoznajemo društvo s problemom, ali djelovanjem ga i smanjujemo, a često kada imamo tu ulogu, taj dio je onaj

1. <http://eluxemagazine.com/fashion/sustainable-fashion-designers/> 2. <https://bureo.co/>
3. <http://inhabitat.com/trmtab-upcycles-leather-factory-waste-to-create-beautiful-bags-and-accessories/>
4. <https://kallionyc.com/pages/about-us> 5. <http://sieter-nakit.com.hr/o-nama/>

koji izostaje jer nemamo priliku to učiniti. Shodno tome sam odlučila održivu modu posebno istaknuti u svom radu.

U tekstu koji slijedi ću reći nešto više o poznatim dizajnerima koji su obrađivali razne društvene probleme i načinima kako su to činili.

3.2.2 Alexander McQueen

"...vizionar koji nikada nije izgubio djetinju znatiželju, čiji je apetit nepromijenjen komercijalnim ambicijama- umjetnik u svakom smislu riječi." (Knox, 2010:7)

Lee Alexander McQueen je rođen u Londonu, 17. ožujka 1969. Dolazi iz velike radničke obitelji što ga djelomično oblikuje kao skromnu osobu koja je vrlo izravna i ne skriva što misli. Srednju školu napušta samo s položenim niskim razinama iz Umjetnosti. Nakon toga je radio kao pripravnik krojač u Anderson & Sheppard, krojačkoj kući koja je radila za princa Charlesa. Posao je dobio tako da je na reklami vidio da u Engleskoj fali krojačkih pripravnika pa je otišao u njihovu radnju i tražio posao. Tamo razvija svoje krojačke sposobnosti zbog kojih kasnije uspijeva dizajnirati teatralnu odjeću kompleksnih krojeva koja je vrhunski izrađena.

Ono što je zanimljivo kod McQuenna, jest to da odmalena nije pripadao svojoj okolini. Bio je otvoreno gay od rane dobi zbog čega ga je otac maltretirao, a i djeca u školi su ga zlostavljala. Njegova izdvojenost iz okoline se nastavlja i na njegov modni uspjeh gdje unatoč njemu nije u potpunosti pripadao tom svijetu jer su ga ljudi izolirali zbog njegove izravnosti, a i skromnosti. Vjerujem da ga je to djelomično oblikovalo kao osobu i da zbog toga njegov rad ima elemente aktivizma u kojem nekada glas daje izoliranima i potlačenima. Prvi znak i početak tog aktivizma se dogodio dok je još radio za Anderson & Sheppard gdje je izradio odijelo za princa Charlesa kojem je u podstavi ušio uvredljivu poruku s kojom je htio pokazati da je protiv postojanja kraljevske obitelji. Prince Charles je upravo taj koji mu je 2001. godine dodijelio njegovu treću nagradu za najboljeg britanskog dizajnera godine nakon čega odlazi iz Anderson & Shepparda i radi u Gieves & Hawkes, te u Angels and Bermans koji se bave izradom teatralnih kostima. Nakon toga je radio za razne dizajnere u svijetu, a 1992 se vraća u London i nakon što je studentima držao predavanje o krojenju je dobio dopuštenje za pohađanje postdiplomskog smjera na Central St. Martin's fakultetu. Tamo se upoznao za Isabellom Blow koja će kasnije postati njegova mentorica i prijateljica koja ga je uvela u modni svijet i omogućila mu osnivanje svoje modne tvrtke. Svoju modnu tvrtku je osnovao te iste godine. Oblačio je mnoge zvijezde koje su voljele teatralne kostime. Neki od njih su David

Bowie, Bjork i Lady Gaga koja je često nosila njegov dizajn i s kojom se sprijateljio zbog čega je to njegova vjerojatno najznačajnija suradnja s poznatim osobama. Neke od njegovih najpoznatijih kolekcija su: Highland Rape (1995), Asylum (2001), Ecclect Dissect (1997), Jack The Ripper (stalks his victims)(1992), Plato's Atlantis (2010) i tako dalje. Od tih kolekcija ću pobliže promotriti Highland Rape i Asylum jer su to kolekcije kojima najviše poručuje, a uz te kolekcije ću spomenuti i Fashion-Able izdanje *Dazed* časopisa iz 1998. godine.

(Knox,2010: 7-19)

Alexander McQueen je 11.veljače. 2010. godine pronađen mrtav u svom stanu u Londonu gdje se objesio samo 9 dana nakon smrti svoje majke koja mu je bila velika potpora u životu, a i sumnja se da je smrt Isabelle Blow koja si je oduzela život 2007. godine dodatan razlog njegove depresije.(Knox, 2010:8,18)

Jedan od razloga zašto sam odabrala McQueena kako bih pokazala kako dizajneri pokušavaju ukazati na društvene i druge probleme kroz svoj rad jest taj da mu je dijagnosticiran depresivni poremećaj i da se s njime borio cijeli život te je zbog toga dodatno povezan s temom na jedan simboličan način.

3.2.2.1 Highland rape, Asylum, Fashion-able

Highland rape je njegova četvrta kolekcija koja je prikazana 1995. godine. Cijela kolekcija i revija su konceptualnog karaktera, ali McQueen je u jednoj kolekciji prikazao dva koncepta koji su naravno i povezani. Prvi je povijesni, metaforičko silovanje škotske nacije u bitci između Britanaca i Škota gdje je izvršen pokolj nad škotima i ono što se smatra ubojstvom škotskog identiteta, a to je zabrana nošenja njihovih obilježja (tartana) u 18. stoljeću. Zbog čega u kolekciji dominira tartan. Drugi je prikaz brutalnosti nad ženama koju je prikazao tako da su manekenke imale masnice i izgledale su dezorijentirano. Htio je privući pozornost na taj problem jer je i njegova sestra pretrpjela obiteljsko nasilje (Vrencoska, 2009:872). Oba su koncepta povezana nasiljem i oduzimanjem identiteta jer se ženama koje trpe nasilje na jedan način pokušava oduzeti njihov identitet.

Slika 1: Kolekcija Highland Rape

Asylum je kolekcija iz 2001. godine. Revija je održana unutar staklene kocke u kojoj su bile manekenke i koje nisu vidjele publiku koja je sjedila izvan kocke i vidjela sve što se događa unutar. Ta kocka je predstavljala mentalnu instituciju. Time je postigao prikazati izoliranost od svijeta koju doživljavaju ljudi u psihijatrijskim ustanovama i obasjao je svjetlo na problem tretiranja psihički oboljelih osoba i općenito na mentalne bolesti i to na svoj mračan i groteskan način (Knox, 2010:30).

Slika 2: Kolekcija Asylum

Fashion-able je izdanje Dazed&Confused časopisa u kojem je McQueen bio gostujući editor. U tom broju se odmiče od konvencionalne ljepote i ustupa mjesto onome što se u modi rijetko spominje, a to su žene s fizičkim invaliditetom. U tom broju klasične manekenke zamjenjuju žene koje nisu zastupljene u modnom svijetu, a ni općenito u medijima, i to u kreacijama Rei Kawakubo, Hussein Chalayana i tako dalje. Iako je taj broj vrlo kontroverzan zbog svoje tematike, McQueen je u modni svijet, barem nakratko uveo reprezentaciju žena kojima ta reprezentacija kronično nedostaje (Knox, 2010:17). Osim toga je 1999 dizajnirao ručno izrezbarene proteze od trešnjinog drva za sportašicu Aimee Mullins koja je hodala u njegovoj reviji (Knox,2010:15-16).

Slika 3: Fotografija iz Fashion-able izdanja časopisa Dazed&Confused

Alexander McQueen u još mnogo svojih radova na razne načine osvjetljava socijalne probleme, ali sam izabrala ova tri primjera jer su mi te poruke najsnažnije i najjasnije. To su također teme koje me zanimaju i neke od njih sama često promišljam kroz svoj rad i/ili namjeravam u budućnosti. Uzimajući u obzir da sam i sama žena, što znači da sam apsolutno svjesna nedostataka društva u odnosu prema ženama. Pogotovo modni svijet koji i danas, u doba u kojem bi većina ljudi voljela misliti da problemi s reprezentacijom različitosti kod žena ne postoje, diskriminira žene na razne načine. Prema tome, razrada takvih tematika kroz rad dizajnera i inkluzivnost nekonvencionalnih karakteristika žena za modni svijet je veoma važna kako moda više ne bi direktno i indirektno svakodnevno slala poruku ljudima da nisu dovoljno dobri. Vidljivo je da se modni svijet kreće prema tome, iako vrlo sporo, a McQueen je jedan od umjetnika koji su tome pridonijeli.

3.2.2.2. Obrada teksta u prezentaciji problematike

McQueen je u svom radu često koristio tartan. Uzorak koji je proširen po cijelom svijetu, a tradicijski je uobičajen za Škotsku gdje razne varijacije uzorka predstavljaju obiteljske

klanove. Tartan se može usporediti s obiteljskim grbom. Tako je u svojoj kolekciji Highland rape prikazao figurativno silovanje škotskog identiteta koje je postignuto zabranom nošenja tartana u 18. stoljeću (Vrencoska, 2009:872).

Time je McQueen uzorak s kojim se srećemo svaki dan i rijetko razmišljamo o njegovom podrijetlu, stavio u centar i podsjetio nas na njega, ali i na mračnu povijest vezanu uz tartan. To je vrlo dobar primjer kako iza tekstila i uzoraka često stoji bogata povijest i kultura pa i kako ima mogućnost izazvati i prenijeti tu povijest i osjećaje vezane uz nju, uporabom u modernim vremenima.

Asylum je kolekcija koju je predstavio performansom gdje su manekenke bile zarobljene u staklenoj kocki koja je predstavljala mentalnu instituciju. U njoj koristi razne materijale i tekstile. Od eklektičnog perja, puzzli, školjaka itd., do hladnih i teksturalno glatkih crnih i bijelih materijala. Jedna od izuzetno impaktnih predmeta u kolekciji je haljina izrađena od školjaka (Knox, 2010:30).

Kombinacijom raznih teksturalnih tekstila i materijala i njima suprotnim minimalističkih tekstila je naglasio kaos i borbu koju uzrokuju mentalne bolesti kod oboljelih. Dok je korištenjem tankih, oštih i tvrdih školjaka stvorio oklop s kojim se osoba pokušava zaštititi, a na kraju ju je manekenka Erin O'Connor skinula te tvrdi da je taj čin doživjela kao skidanje boli i oklopa sa sebe. (<https://www.vogue.co.uk/gallery/erin-oconnor-on-walking-in-alexander-mcqueen-asylum-show>)

Slika 4: Asylum, haljina od školjaka

3.2.3 Hussein Chalayan

"Chalayan's work demonstrates his unique ability to combine beautiful and wearable clothes for today with an intriguing vision of the future."

(<http://www.itsliquid.com/hussein-chalayan.html>)

Hussein Chalayan je rođen u Cipru u gradu Nicosia, 12. kolovoza 1970. godine. Školovao se u Londonu i to na Central St. Martin's fakultetu gdje je diplomirao 1993. godine. Chalayan nakon toga lansira prvu komercijalnu kolekciju iza koje slijedi više od 30 kolekcija. Prva

kolekcija *Tangent Flows* (1993) je odredila njegov daljnji rad zbog svojih pripovjedačkih obilježja, to jest konceptualnosti koja je neizostavna iz njegovog rada. Za tu kolekciju je prezentirao haljine koje je prije zakopao u zemlju kako bi postigao oksidaciju i ostale procese raspadanja koji su pričali svoju priču izgledom i procesom, a govorila je da moda brzo prolazi i pokušao je naglasiti važnost i jednostavnost recikliranja. Chalayanov opus rada je ekstenzivan, ali i dalje relevantan i kvalitetan. Njegov je rad inspiriran tehnologijom, antropologijom, arhitekturom, politikom, filozofijom i tako dalje. Voli tehnologiju i često ju koristi u svom radu. Za tehnološki napredak kaže da je poželjan jer je to jedini način da se stvori nešto novo. Njegov dizajn nose mnoge poznate osobe, a dizajner osvaja brojne nagrade i zajedno je s Alexander McQueenom bio na listi top 25 najutjecajnijih osoba u Engleskoj. Kao što je već spomenuto, Chalayan iza sebe ima velik broj kolekcija, a neke od najzanimljivijih i najpoznatijih su: *After Words*(2000), *Airborne* (2007), *Ambimorphous*(2002), *Temporal Meditations* (2004), *Between* (1998). Poblježe ću opisati kolekcije *After Words*, *Ambimorphous* i *Between*. (Vrencoska, 2009:873,874)

3.2.3.1 After Words, Ambimorphous i Between

After Words je jesenska kolekcija koja je prikazana 2000. godine. Govori općenito o ratnim užasima, ali preciznije prisjeća ljude na etničko čišćenje 1974. godine u Cipru. Svoju kolekciju ne prezentira na klasičan način već to čini kroz umjetnički performans. On počinje tako da petero ljudi sjedi na stolcima kao obitelj. Modeli koji se pojavljuju odijevaju odjeću koja se nalazi na stolcima, a jedna manekenka odijeva mali stolić koji je bio u sredini, stolić se rasklopi i postaje suknja. Na taj način je prikazao nestabilnost, nepripadanje i stalno kretanje ljudi koji žive u ratnim zonama, koji ostaju bez doma ili napuštaju svoje domove zbog rata. Tom se kolekcijom pobrinuo da se ne zaborave tragedije iz prošlosti, ali da se iz njih i nešto nauči i skrenuo je pozornost na sadašnjost i ljude koji kroz to prolaze svakodnevno, a to je nešto što često zaboravimo u svakodnevicu.

Slika 5: After Words kolekcija, performans

Ambimorphous je isto jesenska kolekcija, ali iz 2002. godine. Za nju ponovno inspiraciju prolazi u svojim korijenima pa je kolekcija prikaz dualnih strana njegovih kultura, turske i britanske. Kolekciju započinje tradicionalnom turskom haljinom te postepeno promjenama u modelima dolazi do klasičnog crnog kaputa koji predstavlja britansku kulturu i opet se vraća na tradicionalnu tursku haljinu. Na jedan poprilično jednostavan način nam prikazuje veliki sraz između tih kultura i prikazuje nam različitost svjetova te nam osim svog unutarnjeg sukoba i težnji za opstankom tradicionalnih elemenata stavlja na promatranje dvije kulture koje su vrlo oprečne i to nas potiče na razmišljanje o općenitoj kulturnoj diferencijaciji zbog koje često dolazi do sukoba, bilo velikih ili manjih proporcija.

Slika 6: Ambimorphous kolekcija

Between je proljetna kolekcija iz 1998 godine. Revija se sastojala od samo 6 modela čadora koji su bili različitih duljina. Manekenke su išle iz krajnosti gdje su bile u potpunosti odjevene do toga da su bile gole. Čador je odjevni predmet koji prekriva cijelo tijelo i glavu, a lice je jedino otkriveno i tradicionalno ga nose žene muslimanske vjeroispovijesti. Ova je kolekcija kontroverzna jer su neki to shvatili kao kritiku muslimana općenito, ali je Chalayan razjasnio kako ga je inspirirala opresija nad ženama i nedostatak prava na izbor i da nije kritika kulture i tradicije cilj kolekcije. S obzirom na to možemo reći da je ta kolekcija feminističkog aktivističkog karaktera gdje on upozorava na opresiju žena. (Vrencoska,2009:879)

Slika 7: Kolekcija Between

Hussein Chalayan je dizajner koji svojim dizajnom i revijama prikazuje priče. On se izražava konceptualno i to na vrlo napredne načine pomoću tehnologije i vrhunskim stručnim izvedbama odjeće. Chalayan koncepte kojima raspravlja socijalne probleme često povlači iz svojih korijena te na tome gradi ostatak koncepta.

Chalayan je umjetnik koji se kroz svoj rad bavi vrlo teškim i kompleksnim temama. Kontroverzu koju stvara nije motivirana stvaranjem iste kao podloga nekom marketinškom triku što je često motiv za nastale kontroverze u bilo kojem javno eksponiranom području rada. Njegov rad je uvijek težak na svojevrsan način i nerijetko stvara nelagodu promatračima jer ih tjera da promišljaju o temama koje inače ignoriraju ili kojima ne mogu pristupiti na crno-bijeli način razmatranja problematika. Upravo to ga čini toliko važnim jer ostavlja publiku da uistinu razmotre prikazano, a ne da im se tematika kojom se bavi izgubi iz misli pri završetku same revije i/ili performansa.

3.2.3.2. Obrada tekstila u prezentaciji problematike

Neizostavan element u stvaranju koncepta i prenošenja istog je dizajn tekstila i tretiranje materijala. Tako je Chalayan u svojoj kolekciji Tangent Flows velik naglasak stavio upravo na tekstil. Sve odjevne predmete koji su bili dio kolekcije je zakopao na 6 tjedana ispod zemlje. Odjeća je bila svilena s ušivenim metalnim komponentama. Nakon iskapanja je odjeća bila prekrivena blatom, poderana na mjestima, a metalne komponente su različitim stupnjema oksidacije svili dale ciglanu boju. (Vrencoska, 2009:873). Time se dobila vrlo zanimljiva teksturalna površina koja je vrlo očito prikazivala propadanje, a istovremeno je stvorio potpuno novi tekstil koji je postao pravi prikaz estetike ružnoće. Destrukcijom materijala je pokazao prolaznost mode i važnost recikliranja te kako lako predmeti mogu poprimiti potpuno novi život i izgled koji postaju lijepi na sebi svojstven način.

Slika 8: Tekstil iz kolekcije Tangent Flows

Iz prikazanog je vidljivo kako Chalayan u svom radu eksperimentira s tekstilom i materijalima s kojima radi. Tako je u svojoj kolekciji After Words koristio i drvo, ali ne kao manji elementi već je cijela suknja izrađena od drveta, voluminozna je i masivna. Drvo je koristio jer ta suknja nije imala singularnu funkciju već je multifunkcionalna. Ona je u početku stolić, a kasnije ga manekenka rasklopi, odjene i postane suknja. Time je htio dočarati stalnu selidbu i osjećaj nepripadanja jednom mjestu koji se pojavljuje kod imigranata iz ratnih zona. (Vrencoska,2009:879)

Korištenjem drveta koje je tamno, statično i masivno postiže da se publika jednostavnije uživi u problem i u ono što prikazuje. Težina suknje koju nosi manekenka govori i o težini situacije u kojoj se nalaze ljudi koji stalno mijenjaju životni prostor i za nijedan ne mogu reći da im je dom.

Slika 9: Stol koje se pretvara u suknju, kolekcija After Words

Jedna od njegovih kolekcija u kojoj je tekstil vrlo važan, moglo bi se reći i primaran u cijelom konceptu kolekcije, jest Ambimorphous. Kao što je već spomenuto, ta kolekcija počinje s turskom tradicijskom odjećom te postepeno prelazi u tradicionalno britansku, a u tom prelasku se te tradicije miješaju i stapaju. Tako prikazuje dualnost svojih kultura (Vrencoska,2009:879).

Najveća razlika između kultura je vidljiva u tekstilima i bojama istih. Tako se za englesku uglavnom koristi crna i deblja tkanina dok su turski tekstili bogati dekorativom i uzorcima. Time je kontrast odmah uočljiv i neizbježan i podjednako se kombinacijom tako oprečnih elemenata naglašavaju obje kulture i tekstili. Dodatno, materijali govore i o samim kulturama, to jest nekim karakternim i obilježjima društva u svakoj, Tako hladni i tamni materijali predstavljaju englesku kulturu koja odgovara hladnoći koju često pripisujemo englezima, a šareni i veseli materijali tursku kulturu. Na njih gledamo kao na temperamente i strastvene ljude.

Slika 10: Ambimorphous kolekcija

Evidentno je da Chalayan tekstil koristi kako bi svoje koncepte ostvario u potpunosti i njima uvelike utječe na prenošenje priče i osjećaja te dočaravanje atmosfere cijelog koncepta i kolekcije. Njegov tekstilni dizajn sam, bez ijedne riječi, pripovijeda željeno.

3.2.4 Rei Kawakubo i Yohji Yamamoto

3.2.4.1 Rei Kawakubo

“Moda nije umjetnost...Moda dolazi u serijama i socijalni je fenomen. Također je osobnija i individualiziranija jer izražavaš svoju osobnost. Aktivno sudjeluješ dok je umjetnost pasivna.” (Kawamura, 2015:30)

Rei Kawakubo je rođena u Tokiju, 11. listopada, 1941. godine. Kawakubo je imala snažan utjecaj u svom životu, majku. Ona je napustila muža kada joj nije dopustio da se zaposli. To oblikuje Kawakubo kao snažnu, neovisnu ženu. Školovala se na Kaio sveučilištu, ali ne za modnog dizajnera već je završila studij visokih umjetnosti, 1964. godine. Osim što se nije školovala za modnu dizajnericu, u početku nije ni radila u toj struci. Radila je u oglašavačkoj kući i nakon toga kao stilistica. Ti poslovi su je dobro pripremili za modni svijet i osnivanje i vođenje vlastite tvrtke s obzirom na to da je znala sve što je potrebno kod organiziranja revija, marketinga, financijske organizacije, vizualnih aspekata revija i tako dalje. Svoju je modnu tvrtku *Commes des Garçons*, osnovala 1969. godine. *Commes des Garçons* na francuskom znači “kao dječaci”. Kawakubo je već i samim nazivom ukazala na problem društva.

Kawakubo se zajedno s Yamamotom plasirala na tržište i modnu scenu 1981. godine u Parizu gdje su oboje imali reviju i doživjeli izniman uspjeh unatoč kontroverzi i netrpeljivosti nekih ljudi koja se pojavila nakon revije, a razlog tomu je različitost njihovog stila, odnosno, predstavljanje potpuno nepoznatog stila Europi. Taj novi stil je dekonstrukcija. Kawakubo je odjeću radila tako da je izgledala korišteno, potrgano, izlizano, imala je obilježja nastala elementom destrukcije. Odjeća je bila dovedena na svoje osnovne dijelove pomoću rupa i porezotina i tako se u potpunosti udaljila od visoke mode i dekorativnosti tadašnje mode. Kawakubo je bila svjesna rizika koji je dolazio s prikazivanjem kolekcije u Parizu. Financijski je to bio velik pothvat za nju, ali je bila svjesna da će uskoro ionako morati nekako doprijeti do zapadnjačkih kupaca pa se odlučila na taj potez koji je bio vrlo uspješan. Prvu trgovinu otvara u Parizu, nakon uspjeha te revije 1982. godine, a prvu trgovinu u Sjedinjenim Američkim Državama otvara 1983. godine. Do sada sam za svakog dizajnera nabrojala njegove najznačajnije kolekcije i izdvojila one koje su povezane uz tematiku i poblize ih pojasnila, ali to neću napraviti s Kawakubo jer je njen cijeli rad, to jest djelovanje svojevrsni aktivistički čin. Jedinu kolekciju koju ću izdvojiti jest baš ta iz 1981. godine. Osim što je ta kolekcija kontroverzna zbog dekonstrukcije, ona je izazvala i reakciju zbog svoje tematike. Kawakubo je potrganom, “prljavom” i “starom” odjećom željela prikazati rat i što rat uzrokuje. Visoka moda se nije susrela s takvim konceptualnim kolekcijama koje govore o nekim problemima tako da kontroverznost, koju je Kawakubo uzrokovala tom kolekcijom nije

začuđujuća. Ono čime je također odstupala od svojih kolega je samo ime i filozofija njenog brenda. *Commes des Garçons*, to jest poput nekih dječaka, sugerira androgenost i propitivanje roda i ženskog odijevanja što je vrlo važno i u ovo doba, a u ono je bilo još potrebnije. Njena općenita filozofija jest bila da je za nju seksepil nešto u potpunosti drugačije od onoga što je moda do tada prikazivala kao takvim. Nikada svoje manekenke nije obuvala u cipele s potpeticama i priklanjala se konvencionalnim standardima ljepote zbog čega je prikaz žene u medijima i modnom svijetu dobio sasvim novu reprezentaciju (Kawamura, 2015:42)

Zato smatram da je općeniti rad Kawakubo ono što ju čini dizajnericom koja proširuje uske okvire društva, a to čini pomoću vlastite individualnosti i različitim razmišljanjem od svoje okoline. Njen rad je konstantna nekonvencionalnost s kojom modnom svijetu i društvu proširuje vidike. Pretežito prikazuje različitost žena i onoga što se smatra ženstvenim i seksepilnim. Žene koje su drugačije od klasično lijepog bivaju reprezentirane u modi. Što znači da se društvu pokazuje da postoje razni oblici ljepote i prezentira im se poruka da žene ne trebaju biti savršene i jednake kako bi ostvarile modna i društvena očekivanja.

3.2.4.2 Yohji Yamamoto

"Mislim da je savršeno ružno. Negdje u onome što ljudi stvaraju želim vidjeti ožiljke, neuspjeh, nered, izobličenosť."

Yohji Yamamoto je rođen u Tokiju, 1943. godine. Školovao se na Bunka sveučilištu na modnom smjeru i na Kaio sveučilištu koji je pohađala i Kawakubo. Yamamotu se pružila prilika za uspjeh u Parizu još 1968. godine kada je osvojio So-en nagradu na kojoj je osvojio kartu za Pariz. Tamo se pokušavao probiti godinu dana prije nego je odustao i vratio se u Japan. Pokušavao je prodati svoje crteže raznim publikacijama, ali nijednu nije interesirao njegov rad. U Japanu je zatim radio u krojačkoj radnji svoje majke kako bi mogao 1973. godine ustanoviti svoju kompaniju i polako graditi svoj brand. U to vrijeme je organizirao modne revije u Tokiju kako bi privukao što više posla i pažnje koja mu je bila potrebna za reviju u Parizu. Yamamoto je imao plan kako bi revija u Parizu bila što uspješnija. Zato je prvo poslao jednog od svojih radnika tamo kako bi sve organizirao i otvorio dućan u samom centru Pariza gdje će se prodavati njegova odjeća koja je u cijelosti uvezena iz Japana. Yamamoto je znao da će utjecaj i reakcija biti veća na europsku modnu scenu ako on i Kawakubo zajedno predstave svoje kolekcije. Ispostavilo se da je bio u pravu s obzirom na to da su oboje imali veliki uspjeh nakon te revije. Yamamoto se unatoč svoj pripremi i planiranju nikako nije nadao takvom uspjehu. Dapače, kada je vidio kritike i reakcije novinara je komentirao kako ga ti komplimenti pokreću i inspiriraju, ali da ga istovremeno i straše zbog

velikog pritiska i promjene koju su uzrokovali svojim revijama. Uspjeh u Parizu se vrlo brzo odrazio i na Japan gdje mu je popularnost ekspresno porasla, kako njemu tako i Kawakubo. Isto kao i za Kawakubo ću samo opisati prvu kolekciju Yamamota kao pokazatelj nošenja s društvenim problemima. Yamamoto je također koristio dekonstrukciju i tamne boje, elementi koji najbolje komuniciraju ratne posljedice i strahote kroz koje prolaze izbjeglice. Kako bi dodao ozbiljnosti poruke i situaciji, manekenke koje su nosile revije su imale vrlo ozbiljan i oštar izraz lica. To je pridonijelo cijelom konceptu revije, ali je bio i odličan kontrast tadašnjim manekenkama na pariškim pistama. Yamamoto svojim radom izaziva stalno promišljanje izvan okvira što društvo tjera na promjene ili barem propitivanje onoga što nam društvo nalaže (Kawamura, 2015:43).

Smatram da zbog konceptualnih revija i poruka koje odašilje pripada dizajnerima koji svojim radom doprinose rješenju ili edukaciji o socijalnim problemima. Unatoč tome što se može činiti da se problematika banalizira kada se predstavlja na suptilniji način, ne vjerujem da je to istina jer je poanta da se potakne konverzacija o njoj, što se vrlo lako postiže stvaranjem priče kroz detalje koji na kraju često ostavljaju snažniji dojam i mogu postići veću kontroverzu nego one koje su očitije prikazane.

3.2.4.3. Obrada tekstila u prezentaciji problematike

Kawakubo i Yamamoto su pioniri dekonstrukcije. Stila kojeg su prezentirali svijetu 1981. godine u Parizu. To je stil koji je danas uobičajen i svakodnevan, ali tada je bio šokantan i koristili su ga za prezentiranje ratnih užasa. To su učinili tako da je odjeća bila rastrgana, prljava, puna rupa itd. (Kawamura, 2015:30).

Tretiranjem tekstila na destruktivan način su ostvarili svoj koncept i prezentirali potpuno novi stil. Sam tekstil tako jasno prikazuje koncept ratnog razdora. Iako nam prvi tren pada na pamet da je tako tekstil uništen, on je ustvari dobio novi život i ljepotu na nekonvencionalan način.

Slika 11: Rei Kawakubo, Commes des Garçons, 1982

Slika 12: Yohji Yamamoto, primjer dekonstrukcije, 1983.

3.2.5. Katie Jones i Carmen Machado

3.2.5.1. *Katie Jones*

"Katie Jones je inspirativna dizajnerica pletiva koja spaja razigranu estetiku i ozbiljnu etiku."

Katie je dizajnerica koja je oduvijek htjela stvarati kvalitetne odjevne predmete koji su izrađeni u lokalnoj proizvodnji, ali se susretala s problemom s kojim se susreću svi dizajneri s istim željama. Kada bi tako radila cijene bi bile previsoke te bi bile nedostupne velikom dijelu društva. Tako je odlučila svoje kolekcije izrađivati na taj način, ali prihod ne ostvaruje samom prodajom tih predmeta već organizira radionice gdje ljude uči novim vještinama kao što su heklanje, pletenje, izrada nakita itd. i uz to izrađuje s njima i određeni predmet iz kolekcije. Tako ljude educira o količini rada i truda koji ulazi u izradu jednog odjevnog predmeta i/ili tekstila te ih uči nekim vještinama koje ljudi rijetko danas znaju pa se može reći da ih poučava tradiciji i održivoj modi. Svojim radom ispunjava potpunu održivu modu jer brine o procesu izrade, materijalima i ljude koji su u proces uključeni. Njeni veseli tekstili privlače pažnju, izvlače osmijeh na lice i govore o važnosti spore lokalne mode.

(<http://www.katiejonesknit.co.uk/about/>)

Slika 13: Kolekcija Highland Fling

Slika 14: Kolekcija MIY 2018

3.2.5.2. Carmen Machado

Carmen Machado je mlada dizajnerica koja svoje tekstile stvara od otpada ispranog na plaže iz oceana, točnije ribarske i ostale plastične mreže koje završe u oceanu i osim što zagađuju prirodu, ubijaju i životinje kada konzumiraju komadiće tih mreža.

Došla je do ideje za stvaranje tekstila od tog materijala jer je odrastala u Puerto Rico-u gdje su plaže i dno mora uvijek bile pune mreža i otpada. Tako je odlučila barem malo očistiti plaže kroz svoj rad i osvijestiti ljude o problemu zagađenja. Ona svoje tekstile stvara tkanjem tankog ribarskog flaksa i oceanskog otpada i stvara funkcionalne tekstile od kojih stvara predmete kao što je fotelja prikazana na slici ispod. Oceanskim otpadom stvara prekrasne šarene uzorke i pritom nas podsjeća na problem s otpadom, kako ga odlažemo i kako se može koristiti na razne načine prije nego u konačnici završi u smeću.

(<https://www.carmenvmachado.com/>,

<https://www.materialdriven.com/home/2017/5/12/textile-with-a-message-the-work-of-carmen-machado>)

Slika 15: Stolac izrađen od tekstila tkanim s otpadom iz oceana

Slika 16: Tekstil tkan od oceanskog otpada

3.3 Coloured Darkness

“Neki dizajneri kroz svoj rad pokušavaju riješiti kompleksne socijalne probleme, često, ali ne uvijek rade sa stručnjacima iz područja koji obrađuju...” (design thinking)

Ovo poglavlje moram započeti napomenom da sam svjesna koliko je depresija kompleksan problem i da mi cilj nikako nije trivijalizirati ju ili romantizirati. Zbog toga sam za ovaj završni rad pročitala i proučila veliku količinu medicinskih studija, knjiga i članaka, a i pri razvijanju kolekcije sam se konzultirala s osobama koje poznajem koje pate od depresije kako bih što bolje to što bolje prikazala. Osjećala sam potrebu konzultirati se s njima jer su oni jedini koji u potpunosti razumiju kako je imati depresiju i zato jedino što možemo učiniti za njih je pokušati razumjeti kroz što prolaze, davati im podršku i ne osuđivati ih jer ne znamo kroz što prolaze i educirati okolinu o samoj depresiji i mentalnim bolestima.

3.3.1 Zašto depresija?

Depresija je jedna od najrasprostranjenijih mentalnih bolesti baš zato što se javlja na više razina. Dok kod ozbiljnijih poremećaja postoje biološki razlozi, za onaj prvi stupanj depresivnosti ne postoji. Takva se depresija događa zbog nekih vanjskih uzroka zbog kojih dolazi do privremenog disbalansa hormona. To znači da bilo tko može nekada u životu biti

depresivan i da je od te osnovne razine pa do one kompleksnije depresija bolest koja je česta, ali se rijetko o njoj govori zbog čega se odaje dojam da je to rijedak i težak problem. Nije svaka depresija teška za liječiti, a i one koje jesu se uz pravovaljanu medicinsku pomoć uspješno kontroliraju i to s 80% uspješnosti. (Krishnan, 2016:18) To je jedan od razloga koji su me uputili ovoj temi. Drugi je vlastito promatranje okoline, to jest iskustvo s bliskim ljudima koji pate od depresije. Naime, od početka srednje škole poznajem ljude koji se bore s depresijom, bipolarnim poremećajem. Neki od njih su moji najbliži prijatelji te se tako u tinejdžerskim godinama upoznajem s nečime što mi je do tada bilo poznato iz knjiga ili filmova, ali nikako iz stvarnog života. S obzirom na to da smo odrastali zajedno sam vidjela koliko im je teško, ne samo zbog bolesti već i zbog toga što im je dugo trebalo da odluče potražiti pomoć zbog straha od reakcije okoline ili mogućnosti da to ljudi saznaju jer s time dolaze mnoge prepreke zbog osuđivanja i predrasuda u društvu. Uvidjela sam da i uz potporu prijatelja je stigmatizacija tolika da se osoba boji potražiti pomoć. Koliki je nedostatak društvene humanosti kada osuđujemo ljude zato što traže pomoć i žele živjeti bez da ih bolest sprječava u normalnom toku života? To sve dolazi iz neznanja i nedostatka dodira s ljudima s depresijom, a to vrijedi i za ostale mentalne bolesti. Zato sam odabrala kroz kolekciju govoriti o depresiji, točnije traženju pomoći, prevladavanju i kontroli depresije.

3.3.2 Kako je prikazana depresija?

“ Depresija je velik javni zdravstveni problem povezan s povećanjem funkcionalne invalidnosti i smrtnosti.”

Depresija se najčešće prikazuje pomoću tamnih boja i često dobivamo dojam beznada kroz takve reprezentacije. Moja kolekcija ne prikazuje depresiju kao nešto finalno i beznadno. Ne pokušavam time reći da se depresivni ljudi ne osjećaju upravo tako i da depresija nije vječna borba sa samim sobom i baš tom tamom koju nam prikazuju već ju želim prikazati tako da je zastupljena težina depresije, ali da bude prisutna i mogućnost življenja života gdje to nije ono što te ograničava, obilježava i zaustavlja.

Samu depresiju i nadvladavanje depresije sam prikazala pomoću tekstilnog uzorka. Odabrala sam bijelu pozadinu kako bi se cijela priča što bolje istaknula i lakše iščitala i kako bi predstavila mogućnost izlaska iz depresivnog stanja. Na bijeloj sam pozadini napravila kompoziciju od ravnih i oštih crnih linija koje se križaju pod raznim kutovima i tako tvore mrežu koja je istovremeno hladna zbog svoje preciznosti i kompleksna zbog nepravilnog rasporeda, različitosti kuteva pod kojim se križaju i samog vizualnog dojma. Te karakteristike i kontrast među njima prikazuje depresiju. Tako ju ja doživljam kao netko tko ju nije

iskusio iz opisa koje su mi dali ljudi koji osobno imaju iskustva s depresivnim stanjima. Preko te mreže crnih linija sam djelomično smjestila ili bolje rečeno prolila rozu, ljubičastu i plavo tirkizne nijanse koje se cijede niz pozadinu i izgledaju kao da će s vremenom prekriti cijelu mrežu, ali se mreža i dalje nazire ispod boja. Te boje predstavljaju liječenje, nadvladavanje i držanje depresije pod kontrolom do čega dolazi kada govorimo o svojim problemima i tražimo pomoć za njih. Osoba se oslobađa dijela tereta. Razlog tomu što se mreža još uvijek nazire ispod boja jest taj da depresija nije neka bolest koja se izliječi i ona nestane. Ona je uvijek prisutna samo ovisi u kojem intenzitetu. Samo što ju liječenje kontrolira i ipak omogućava lakši život i mehanizam nošenja s problemima koje donosi. Boje koja sam odabrala su takve jer me podsjećaju na boje, koje se na suncu reflektiraju od raznih ulja i masnoća, u lokvama poslije kiše. Simbolično prikazuju sunce poslije kiše.

Tekstilni uzorak potreban za izradu odjeće sam izradila na bijeloj pamučnoj tkanini s malim postotkom elastina koji omogućava lijep pad tkanine. Crnu mrežu sam nacrtala pomoću tekstilnih markera koji se moraju fiksirati toplinom te tada postaju vodootporni. Crtala sam ju na već izrezane krojne dijelove kako bi se uzorak što bolje kompozicijski uklopio na odjevni predmet. Zatim sam te krojne dijelove namočila kako bi pri bojanju ostao efekt pogužvane tkanine i kako bi uspjela razliti boje. Koristila sam tekstilne boje u spreju koje su pogodne za bojanje tkanina koje su u većinskom postotku prirodne. Na vodenoj su bazi pa za razliku od ostalih tekstilnih boja koje su dostupne za kupovinu, ne ukrućuju tkaninu. Uz uzorak koji sam koristila na odjevnim predmetima sam izradila i primjere tekstilnih uzoraka na papiru gdje su prisutne crte i razlivena boje, ali sam eksperimentirala i s izrezanim crnim oblicima koji ili prekrivaju razlivena boju ili se ispod crnog papira u rupama nazire razlivena boja opet aludirajući na to da depresija nikamo uistinu ne nestaje.

Kod dizajna kolekcije sam odabrala jednostavnije, šire i prozračne krojeve kako bi se uzorak istaknuo bez ometanja i učinkovitije prezentirao svoju poruku. Odabir jednostavnih krojeva i prirodnih materijala se također zasnivao na tome da je kolekcija proljetna i da time odjevni predmeti dobivaju na lakoći i opuštenosti kojoj svi težimo tijekom ljeta, a i cijela kolekcija time ostavlja mladenački dojam. Detalj koji ću uključiti u kolekciju su narukvice s pogrđnim riječima koje su navedene u studiji o stigmatizaciji kao deskriptivni pojmovi kojima su ispitanici opisivali ljude s mentalnim bolestima. Te riječi će posvojiti tim narukvicama i tako im oduzeti moć koje imaju jer kada nešto posvojiš za sebe i to nosiš na pomalo podrugljiv način, spriječio si osobu koja te želi uvrijediti u tom naumu.

Svoj sam koncept pokušala prikazati na jednostavan i nepretenciozan način kroz likovnu razradu i nosivu odjeću.

3.2.3 Koji je cilj kolekcije?

Uz sve ono što sam nabrojala kao poticaj za dizajn ove kolekcije postoji i još jedan važan faktor, a to je inicijativa *BoliMe*. To je online inicijativa koja se bavi otklanjanjem stigmatizacije mentalnih bolesti i podrškom. Usredotočena je na adolescentsku i studentsku dob. Educiraju javnost o mentalnim problemima kroz svoj rad i istovremeno pružaju podršku i prihvaćanje onima kojima je to potrebno.

Svi ti razlozi koji su me inspirirali su poprilično jasno i lako definirali cilj moje kolekcije. On je skretanje pozornosti na problem s depresijom i stigmatizacijom i istovremeno smanjivanje stigmatizacije u društvu.

Stigmatizacija je problem s kojim se nosi svaka osoba koja boluje od mentalne bolesti i samo nadodaje teret osobama koje ga već imaju dovoljno i bez stigme koja okružuje njihove probleme zbog koje ih zadržavaju za sebe i tako postaju sve veći. Kao što smo vidjeli iz prijašnje navedenog istraživanja, stigmatizacija ne staje samo kod osoba koje boluju od mentalnih bolesti nego dolazi do dodatnog osuđivanja kada osoba traži medicinsku pomoć za svoju bolest. To nažalost dolazi od toga da su mentalne bolesti nešto neopipljivo i nešto što nema tako očite fizičke simptome pa je ljudima teško prihvatiti da su mentalne bolesti isto bolesti kao i fizičke i da zahtijevaju liječenje kao i one. Zbog toga te bolesti gledaju kao slabost i manu karaktera, a ne ozbiljna oboljenja. Zato je stigmatizacija ozbiljan socijalni problem koji treba artikulirati na sve načine kako bi ljudi shvatili o čemu se zapravo radi. U potpunosti sam svjesna da jedna kolekcija o depresiji, stigmatizaciji i pozivu u pomoć neće puno promijeniti i da neće prekinuti stigmatizaciju, ali je poanta u tome da se problem približi barem dijelu ljudi, a netko drugi će to učiniti na svoj način i što više načina, poruka i edukacija javnosti, to se više stigmatizacija smanjuje jer ona nije ništa drugo nego strah od nepoznatog i neshvatljivog.

Vrlo mi je bitno kao dizajnerici da moje kolekcije, osim što nose neku svoju priču i prenose poruku, budu i zabavne i dizajnerski stoje same bez te pozadinske priče. Želim da je to odjevni predmet koji odijevate kada se osjećate nesigurno i trebate nešto što će vas oraspoložiti ili da to bude onaj komad odjeće za kojim posežete sa srećom. To je još jedan cilj moje kolekcije *Coloured Darkness*.

Slika 17:Model 1

Slika 18: Model 2, naprijed

Slika 19: Model 2, iza

Slika 20: Model 3, naprijed

Slika 21: Model 3, iza

Slika 22: Model 4, naprijed

Slika 23: Model 5, naprijed

Slika 24: Model 4, naprijed

Slika 25: Model 4, profil

Slika 26: Model 5, naprijed

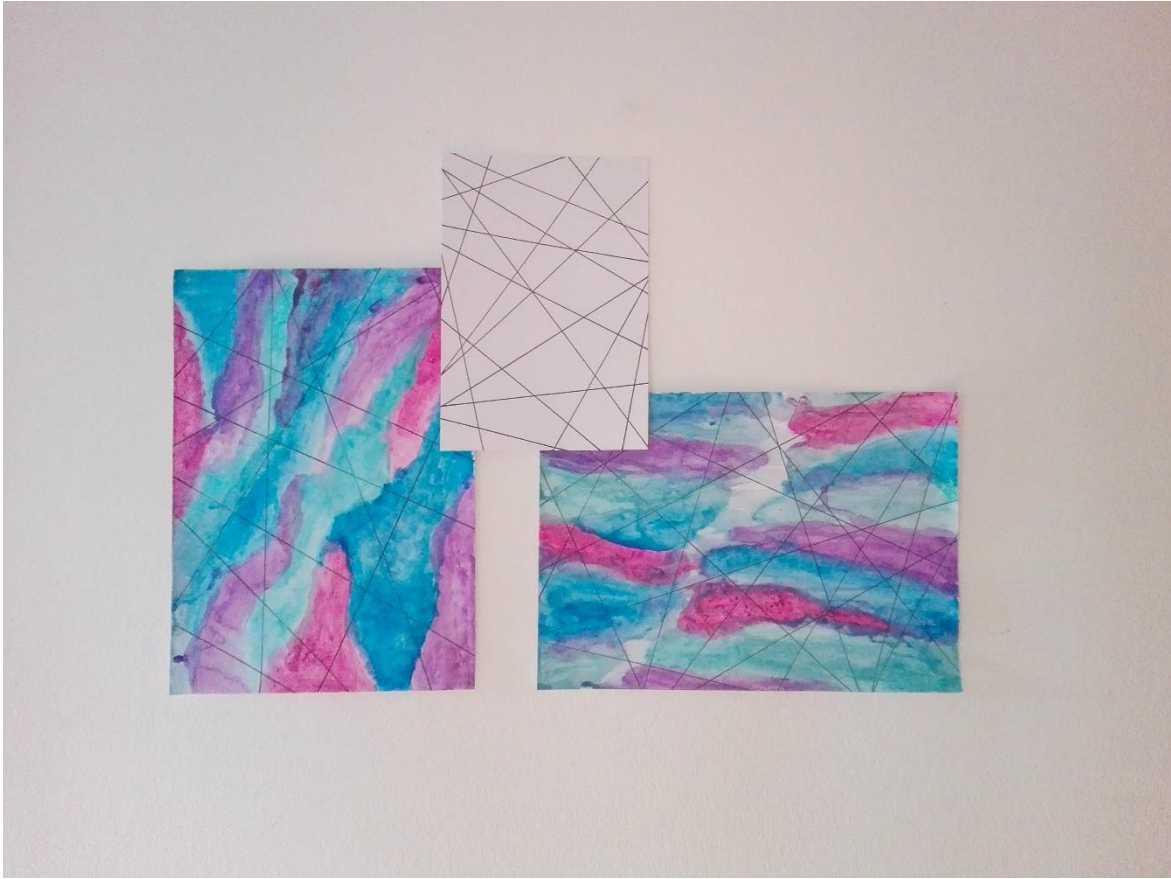
Slika 27: Model 5, iza

Slika 28: Model 6, iza

Slika 29: Detalj tekstila

Slika 30: Tekstilni radovi

Slika 31: Tekstilni radovi

Slika 32: Tekstilni radovi

Slika 33: Tekstilni radovi

4. Zaključak

Proučavanjem depresije kao polazišne točke za stvaranje moje završne kolekcije "Coloured Darkness" možemo zaključiti da je depresija najzastupljenija mentalna bolest i da se unatoč svojoj rasprostranjenosti još uvijek smatra određenim tabuom i ljudima stvara takvu nelagodu da ih to dovodi do osuđivanja ljudi, to jest do stigmatizacije oboljelih od depresije. Uz depresiju sam proučavala i načine kojima se renomirani dizajneri bave društvenim problemima kroz svoj rad. Tako kod Alexandra McQueena vidimo da je kroz svoj rad smišljao razne koncepte koji su sadržavali socijalne aspekte na koje je vraćao pozornost. Nije se koncentrirao na jedno polje interesa pa su tu prisutni koncepti o etničkom čišćenju, obiteljskom zlostavljanju, nedovoljnoj reprezentaciji nekonvencionalne ljepote i tako dalje. Dok Hussein Chalayan kroz svoje kolekcije uvijek priča neku priču, one koje imaju pomalo aktivistički koncept su često povezane s njegovim nacionalnim identitetom i razlikama između turske kulture u kojoj je rođen i britanske u kojoj živi. Rei Kawakubo i Yohji Yamamoto su japanski dizajneri koje sam sparila zato što su zajedno svojim kolekcijama 1981. godine promijenili modni svijet. Oboje su tim kolekcijama interpretirali ratne strahote i izbjeglištvo kroz odjeću. Kawakubo je svojim stilom predstavila androgenost kao novu vrstu seksepila i tako svojim djelovanjem izaziva rodne stereotipe. Dizajneri i njihov rad koji sam nabrojala pokrivaju razne društvene probleme, ali ne i problem održivosti mode koju sam predstavila zasebno jer se brigom oko održivosti dizajna posvećujemo velikoj količini (ako ne i svim) problema koje moda uzrokuje s toga je vrlo bitan za rješavanje društvenih problema. Istraživanjem o depresiji i socijalnom djelovanju dizajnera dolazim do jasnije slike svoje kolekcije kojom se nadam predstaviti stigmatizaciju depresije i važnost adekvatne pomoći.

5. Popis literature

1. Angermeyer, MC; Matschinger, H; Schomenus, G: *The stigma of psychiatric treatment and help seeking intentions for depression*, 2009
2. Ben-Porath, D: *Stigmatization of individuals who receive psychotherapy: an interaction between help seeking behavior and the presence of depression*, 2002

3. English, B: *Japanese Fashion Designers: The Work and Influence of Issey Miyake, Yohji Yamamoto and Rei Kawakubo*, Berg, 2011
4. Kawamura, Y: *The Japanese Revolution in Paris Fashion*, 2015
5. Knox, K: *Alexander McQueen: Genius of a Generation*, A&C Black Publishers Limited, 2010
6. Krishnan, R: *Unipolar Depression in Adults, Epidemiology, Pathogenesis and Neurobiology*, 2016
7. Kimbell, K: *Rethinking Design Thinking: Part I.*, 2015
8. Lenne, R: *Depresija: Bolest današnjice*, Prosvjeta, 1984
9. Lyness, J M: *Unipolar Depression in Adults: Assessment and diagnosis*, 2017
10. Matešić, K: *Kognitivno-bihevioralna terapija za psihijatrijske probleme*, Naklada Slap, 2008
11. Sivonen-Koskenurmi, MAR: *Designing Sustainable Fashion: Possibility and Challenges*, 2013
12. Vrencoska, G: *Political statements in conceptual fashion: The Voice of National Sentiments as a Self-reference in the Ready-to-wear Collections of Alexander McQueen and Hussein Chalayan*, 2009
13. <http://www.katiejonesknit.co.uk/about/>, 2018
14. <https://www.carmenvmachado.com/>, 2018
15. <https://www.materialdriven.com/home/2017/5/12/textile-with-a-message-the-work-of-carmen-machado>, 2018
16. <http://eluxemagazine.com/fashion/sustainable-fashion-designers/>, 2018
17. <https://bureo.co/> , 2018
18. <http://inhabitat.com/trmtab-upcycles-leather-factory-waste-to-create-beautiful-bags-and-accessories/> , 2018
19. <https://kallionyc.com/pages/about-us> , 2018

6. Popis priloga

Slika 1: Kolekcija Highland Rape, Nail Mc Inerney, 1995 , via

https://www.academia.edu/396286/Political_statements_in_Conceptual_Fashion_The_voice_of_national_sentiments_as_a_self-reference_in_the_Ready-To-Wear_collections_of_Alexander_McQueen_and_Hussein_Chalayan

Slika 2: Kolekcija Asylum, via <https://www.vogue.co.uk/gallery/erin-oconnor-on-walking-in-alexander-mcqueen-asylum-show>

Slika 3: Fotografija iz Fashion-able izdanja časopisa Dazed&Confused, Nick Knight, 1988 via

<http://www.dazeddigital.com/fashion/article/25948/1-is-fashion-finally-becoming-inclusive-of-disability>

Slika 4: Asylum, haljina od školjaka, via <https://www.vogue.co.uk/gallery/erin-oconnor-on-walking-in-alexander-mcqueen-asylum-show>

Slika 5: After Words kolekcija, performans, Chris Moore, 2000, via

https://www.academia.edu/396286/Political_statements_in_Conceptual_Fashion_The_voice_of_national_sentiments_as_a_self-reference_in_the_Ready-To-Wear_collections_of_Alexander_McQueen_and_Hussein_Chalayan

Slika 6: Ambimorphous kolekcija, Chris Moore, 2002, via

https://www.academia.edu/396286/Political_statements_in_Conceptual_Fashion_The_voice_of_national_sentiments_as_a_self-reference_in_the_Ready-To-Wear_collections_of_Alexander_McQueen_and_Hussein_Chalayan

Slika 7: Kolekcija Between, via <https://agnautacouture.com/2016/02/14/hussein-chalayan/>

Slika 8: Tekstil iz kolekcije Tangent Flows, via

<http://chelseamaterialstudy.blogspot.com/2015/10/1-hussein-chalayan-tangent-flows.html>

Slika 9: Stol koje se pretvara u suknju, kolekcija After Words, Nick Knight, 2000, via

<http://visualfairytale.com/post/98079665500/table-skirt-hussein-chalayan>

Slika 10: Slika 10: Ambimorphous kolekcija, Chris Moore, 2002, via

https://www.academia.edu/396286/Political_statements_in_Conceptual_Fashion_The_voice_of_national_sentiments_as_a_self-reference_in_the_Ready-To-Wear_collections_of_Alexander_McQueen_and_Hussein_Chalayan

Slika 11: Slika 11: Rei Kawakubo, Commes des Garçons, 1982, via <http://collections.vam.ac.uk/item/O73390/jumper-kawakubo-rei/>

Slika 12: Yohji Yamamoto, primjer dekonstrukcije 1983, <http://www.ngv.vic.gov.au/explore/collection/work/83326/>

Slika 13: Kolekcija Highland Fling, Kevin Mason, via <http://www.katiejonesknit.co.uk>

Slika 14: Kolekcija MIY 2018, Rachel Manns, 2018, via <http://www.katiejonesknit.co.uk>

Slika 15: Stolac autorice Carmen Machado izrađen od tekstila tkanim s otpadom iz oceana, via <https://www.materialdriven.com/home/2017/5/12/textile-with-a-message-the-work-of-carmen-machado>

Slika 16: Tekstil tkan od oceanskog otpada autorice Carmen Machado, via <https://www.materialdriven.com/home/2017/5/12/textile-with-a-message-the-work-of-carmen-machado>

Slika 17: Model 1, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 18: Model 2, naprijed Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 19: Model 2, iza Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 20: Model 3, naprijed Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 21: Model 3, iza, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 22: Model 4, naprijed, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 23: Model 5, naprijed, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 24: Model 4, naprijed, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 25: Model 4, profil Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 26: Model 5, naprijed, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 27: Model 5, iza, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 28: Model 6, iza, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 29: Detalj tekstila, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 30: Tekstilni radovi, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 31: Tekstilni radovi, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 32: Tekstilni radovi, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

Slika 33: Tekstilni radovi, Mislav Klanjčić, 2018, privatna fotografija

